

Ταξειδιωτικές ανακαλύψεις Η αποικία των πρώτων Ελλήνων στην Αμερική

Α. Τηλλυρίδη

Τον Φεβρουάριο του 1985 ο Αρχιεπίσκοπος Αμερικής κ. Ιάκωβος επέλεξε τα εγκαίνια του προσκυνήματος του Αγίου Φωτίου στην πόλη του Αγίου Αυγουστίνου, στη Φλώριδα. Τον ίδιο μήνα ο Αρχιεπίσκοπος επισκέφθηκε μια άλλη γειτονική πόλη όπου έψαλλε επιμνημόσυνη δέηση για τους Έλληνες που πέθαναν εκεί στα 1768-1777. Και εύλογα τίθεται το ερώτημα πώς βρέθηκαν Έλληνες το 18ο αιώνα στην Αμερική.

Η ιστορία των Ελλήνων μεταναστών παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον τόσο από θρησκευτικής όσο και από εθνικής πλευράς. Τούτο επιβεβαιώνει για ακόμη μια φορά τη δύναμη και την παρουσία του ελληνικού στοιχείου στο χώρο της διασποράς. Η ενότητα του παραδοσιακού πνεύματος της Εκκλησίας και του Έθνους μας ήταν εκείνα που κράτησαν τον απόδημο Ελληνισμό, και ταύτισαν την παρουσία του στη ξένη, με την οικομενικότητα της αποστολής του. Ένας Ελληνισμός που διατηρεί ακόμα στο χώρο της διασποράς τη θρησκεία και τη γλώσσα που υπόσχεται ότι δεν θα σβύσει ποτέ αλλά θα διατηρηθεί και θα αναπτυχθεί.

Ευλαθής προσκυνητής κι εγώ το περασμένο καλοκαίρι θρέθηκα ύστερα από ένα ταξίδι πολλών ωρών στο κέντρο αυτό της πρώτης αποικίας των Ελλήνων της Αμερικής (Ναϊρόμπι, Τέλ Αβίθ, Λονδίνο, Νέα Υόρκη και τέλος Άγιο Αυγουστίνo στη Φλώριδα). Από την πρώτη στιγμή μου έκαμαν εντύπωση τα ονόματα των δρόμων, Λεωφόρος Αναστασίας, οδός Βαρελά, οδός Ελλήνων, κτλ. Αμέσως στην απορία μου αυτή ήλθε η εντυπωσιακή απάντηση, «εδώ κατοικούν Έλληνες από το 18ο αιώνα». Γι αυτό για να ενημερωθώ καλύτερα κάθησα να μελετήσω και να ερευνησω επί τόπου το ιστορικό της μετανάστευσης Ελλήνων στην Αμερική του 18ο αιώνα. Τούτο εξ άλλου αποτελεί ένα από τα άμεσα

ενδιαφέροντά μου όταν επισκέπτομαι άλλες χώρες: η ιστορία των Ελλήνων της διασποράς.

Η ιστορία λοιπόν έχει ως ακολούθως: Όπως είναι γνωστό μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους πολλοί Έλληνες ζητούσαν να εγκαταλείψουν τη γη τους για αναζήτηση καλύτερης ζωής και προ παντός ελεύθερης και απηλλαγμένης από θάνατα και δυστυχία. Τότε, το 1767, ένας γιατρός από τη Σκωτία ο Ανδρέας Τέρνμπουλ, επισκέφθηκε την Ελλάδα και αναζήτησε να πάρει μαζί του όσους Έλληνες ήθελε, στη Φλώριδα της Αμερικής. Συγκεκριμένα από τη Μάνη εκδηλώθηκε το μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Και ποιός δεν ήθελε να απαλλαγεί από το βαρύ πέπλο της δουλείας. Πολλοί έτρεξαν να μπουν στα καράβια που θα έφευγαν από τον κόλπο της Μεσσηνίας. Ο δόκτορας υποσχέθηκε στους Έλληνες ειρηνική και ήσυχη ζωή στη Φλώριδα μακριά από την τυραννία των Τούρκων. Υποσχέθηκε μάλιστα να δώσει στον καθ' ένα έκταση γης μέχρι 50 στρέμματα με μπόλικο νερό και ήλιο... Οι Μανιάτες ονειρευόντουσαν αυτή τη γη όπως και την ελευθερία τους. Οι Τούρκοι βέβαια αντιδρούσαν για την αναχώρηση των Ελλήνων Μανιατών αλλά ο Τέρνμπουλ κατόρθωσε να πάρει την έγκρισή τους αφού πρώτα τους δωροδόκησε. Εκεί στην Κορώνη συνέβησαν συγκινητικές στιγμές. Μαζεύτηκαν όλοι οι κάτοικοι, συγγενείς και φίλοι των 400 Ελλήνων που θα εγκατέλειπαν το πατριον έδαφος για να τους αποχαιρετήσουν και να τους ευχηθούν... Οι ιερείς ευλόγησαν ένα-ένα και έδωσαν το σημείο της αναχώρησης. Σε λίγο οι Μανιάτες άφηναν τη γή των πατέρων τους και από μακριά έβλεπαν για τελευταία φορά τον Ταύγετο και άφηναν πίσω τους όλες τις αναμνήσεις της ζωής τους. Πού να ήξεραν ότι δεν θα έβλεπαν ξανά τα ιερά χώματα της πατρίδας τους... Εδώ θα πρέπει να ανα-

φέρουμε ότι ο νεαρός γιατρός νυμφεύθηκε Ελληνίδα από τη Σμύρνη, τη Μαρία. Γι' αυτό και ονόμασε την αποικία αυτή των Ελλήνων στη Φλώριδα, Νέα Σμύρνη, πόλη που υπάρχει μέχρι σήμερα και θυμίζει το πέρασμα των Ελλήνων του 18ου αιώνα απ' εκεί.

Η τύχη των 400 αυτών Μανιατών παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον από ιστορικής πλευράς γιατί όπως θα δούμε εξελίχθηκε σ' ένα δράμα στο τέλος. Υπήρχε ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα στην όλη πορεία της υπόθεσης. Το θέμα της εθνικής τους ταυτότητας. Έφευγαν από τη χώρα τους που στέναζε κάτω από τη θάρβαρα διοίκηση των Τούρκων για να φθάσουν σε λίγο στη Φλώριδα που ήταν βρετανική αποικία και που αργότερα έγινε Ισπανική. Έζησαν όλη την αγωνία της επανάστασης που άλλαξε την εθνική ταυτότητα της χώρας που θα τους υιοθετούσε. Στην άγνωστη αυτή χώρα οι Έλληνες ε γνώρισαν διάφορους διοικητές που έπρεπε να ακολουθούν τα δικά τους ήθη και έθιμα και τους νόμους τους. Συνάντησαν πολλές φορές, ακριβώς γιατί δεν μπορούσαν να προσαρμοσθούν, δυσκολίες και σκληρότητα. Υπέστησαν πολλές φορές ταπεινώσεις και εξευτελισμούς, αλλά δεν έχασαν την εθνική τους ταυτότητα. Είναι κάτι που χαρακτηρίζει μέχρι σήμερα όλους όσους εγκαταλείπουν την πατρίδα τους. Παρά το γεγονός ότι αλλάζουν γεωγραφικό χώρο και πολλές φορές είναι υποχρεωμένοι να πάρουν ξένη υπηκοότητα εν τούτους δεν αλλάζει η εθνική τους συνείδηση και δεν αφομοιώνονται με το ξένο στοιχείο. Και σ' αυτή την περίπτωση οι τότε Έλληνες ζήτησαν άδεια για να επιτραπεί σ' ένα Έλληνα ορθόδοξο ιερέα να πάει εκεί για να τους εξυπηρετεί θρησκευτικά και να τους ενθαρρύνει στους αγώνες τους. Απ' ότι έχω διαβάσει δεν βρήκα πουθενά την παρουσία του Έλληνα ιερέα. Εκείνο που γνωρίζουμε είναι ότι υπήρχε χώρος που ήταν γνωστός σαν Ελληνική Εκκλησία. Πολλοί από τους πρώτους εκείνους Έλληνες πέθαναν άλλοι καθ' οδόν και άλλοι από τις ταλαιπωρίες αργότερα. Από τον Μάιο ως τον Δεκέμβριο του 1777 πέθαναν 34 σύμφωνα με τη μαρτυρία του Άγγλου Κυβερνήτη Πατρικίου Τόννη.

Όταν έφτασαν στη Φλώριδα ο Τόρμπουλ δεν τήρησε την υπόσχεσή του. «Το συσσίτιο ήταν μιά λίτρα αραποσίτι την ημέρα και δυο συγγιές κρέας την εβδομάδα. Η λίμνη ήταν γεμάτη ψάρια αλλά δεν είχαν το δικαίωμα να ψαρεύουν. Δεν είχαν ούτε το δικαίωμα τη λίγη εκείνη τροφή που τους έδιναν να τη διαθέσουν όπως ήθελαν. Ήταν αναγκασμένοι να τρώνε σε κοινό συσσίτιο όπου πάλι η μερίδα λιγότευε από τις κλειψιές του επιστάτη και του μάγειρα ...» Ένα άλλο στοιχείο εχθρικό και παράλογο για τους Έλληνες εκείνους μετανάστες ήταν ότι κοντά τους προστετέθησαν Ιταλοί και Μινορκέζοι οι οποίοι «διέκειντο εχθρικός προς άλλαλα και προ πάντων οι τελευταίοι μολονότι ήσαν Άγγλοι υπήκοοι, ενεπνέοντο από το φανατισμό της Δυτικής Εκκλησίας και εμίσουν θανασίμως τους Έλληνες τους οποίους εθεώρουν ότι προσήγγιζον προς τους Επισκοπελιανούς ...» Το γεγονός ότι η γυναίκα του Τέρνομπουλ ήταν Ελληνίδα δεν κατόρθωσε να δαμάσει την σκληρότητα του. Η ίδια είχε κοινωνική μόρφωση και διεδραμάτισε μεγάλο ρόλο στην αποστολή όλων εκείνων των συμπατριωτών της στη μακρυνή Φλώριδα, τους συμπαραστεκότανε πολλές φορές και τους έδινε θάρρος στις τόσες και τόσες δυσκολίες που συναντούσαν εκεί. Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες ζωής οι Έλληνες δεν μπορούσαν να ζήσουν. Έτσι ένα πρωί συμφώνησαν όλοι και έκαναν επανάσταση... ζητώντας δικαιοσύνη και καλύτερους όρους ζωής. Η στάση αυτή έγινε στα 1769 μα δεν είχε καλό αποτέλεσμα. Δεν είχαν οργανωθεί καλά και λόγω έλλειψης ηγεσίας πολλοί συνεληφθησαν την ώρα που προσπαθούσαν να αποδράσουν και να φύγουν για τη Χαβάνα. Ξαναγύρισαν πίσω στις καλλιέργειές τους μέχρι το 1776 όταν απαλλάγησαν από τον Τόρνομπουλ και εγκατεστάθηκαν στον Άγιο Αυγουστίνο. Χαρακτηριστική είναι η περιγραφή που δίνει ο μεγάλος Σατωμπριάν που κι αυτός γεννημένος κουρσάρος θέλησε να διασχίσει την άβυσσο του Ωκεανού και να φθάσει σε κείνα τα μέρη. Φοβισμένος από τη θύελλα της Γαλλικής επανάστασης ξεκίνησε με ένα καράβι που του πήρε τρεις μήνες για να φθάσει στον προορισμό του. Το ταξίδι αυτό του Σατωμπριάν στην Αμερική

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΘΡΕΑ

(1791) του έδωσε την ευκαιρία να γράψει αργότερα τις εντυπώσεις του και να το διηγηθεί στους Έλληνες αποίκους της Αμερικής: «... Ο Αλβανός θέλησε να με φιλεύσει παραθέτων μοι μίαν των άνευ ουράς ή ορροπυγίου ορνίθων, ας ο Χάνδληρος ενόμιζεν ιθαγενείς της Μεγαρίδος, ενώ αυταί μετεκομίσθησαν ίσως, εκεί εκ Βιργινιάς ή πιθανώτερον εκ χωρίου τινός της Γερμανίας. Ο Ξενίζων με εφάινετο περί πολλού ποιούμενος τας όρνιθας ταύτας, περί ων εγνώριζε μυρίους μύθους. Εγώ δε είπον αυτό ότι απεδήμησά ποτε εις των πτηνών τούτων την πατρίδα, υπερφρέανιο χώραν, εν η εύρον Έλληνες συζώντας τοις αγρίοις εν μέσω των δασών. Και τω όντι Έλληνες τινές, βαρεθέντες την καταδυναστείαν μετώκησαν εις Φλώριδα, ένθα γευσάμενοι του γλυκυτάτου της ελευθερίας καρπού ελημόνησαν την Πατρίδα. Των δ' όστις λωτείο φάγοι καρπόν ουκ έτι απαγγείλαι βάλιν ήθελεν, ουδέ νέεσθαι αλλ' αυτού βούλοντο μετ' ανδράσι Λωτοφάγοισιν λωτόν ερεπτόμενοι μένεμεν, νόστου τε λαλέσθαι...» Συγκινητική η περιγραφή αυτή του Σατωμπριάν ο οποίος έτυχε τότε να συναντήσει τους Έλληνες της Αμερικής.

Αλλά ας δούμε τη συνέχεια της περιπέτειας τους που είχε και μια άλλη άξια λόγου πτυχή. Ένας Μανιάτης ο Γιάννης Γιαννόπουλος που είχε το επάγγελμα του μαραγκού κατόρθωσε να ιδρύσει το πρώτο ελληνικό σχολείο στον Άγιο Αυγουστίνo ένα από τα μοναδικά ίσως, το μόνο στο είδος του Ξύλινο σχολείο σ' ολόκληρη την Αμερική. Η ίδρυση του σχολείου του Γιαννόπουλου σ' αυτή την πόλη άφησε ξεχωριστή σελίδα στην ιστορία της. Όταν έφυγε από την Ελλάδα ήταν μόλις 18 χρόνων και εκεί στην Αμερική παρά τις δυσκολίες κατόρθωσε να επιζήσει και να τιμήσει την πατρίδα του. Δούλεψε σκληρά καλλιεργώντας τη γη στην αρχή για να μπορέσει αργότερα να γίνει δάσκαλος στην πιο αρχαία πόλη των Ηνωμένων Πολιτειών. Σήμερα ο επισκέπτης στην αρχή της οδού του Αγίου

Γεωργίου συναντά το σχολείο του Γιαννόπουλου όπως ακριβώς το δημιούργησε το 19ο αιώνα ο ίδιος... Στο αρχαίο μάλιστα κοιμητήριο της πόλης του Αγίου Αυγουστίνου μπορεί κανείς να δει τον τάφο του μαζί με πολλούς άλλους, εκείνων των Ελλήνων που άφησαν την πατρίδα τους και τάφηκαν τέλος στην ξένη γή... Αναφέρω μερικά ονόματα των Ελλήνων εκείνων που είχαν μια κάποια ενδιαφέρουσα ιστορία στην Αμερική όπως τους Πέτρο Κοτσιφάκη, Γιάννη Κουλουμηνά, Δημήτριο Φουντουλάκη, Γεώργιο Κώστα, Αναστάσιο Μαυρομάτη, Νικόλαο Στεφανόπουλο, Δομίνικο Εξαρχόπουλο, Πέτρο Δριμαράχη, Μάρκο Ανδρέου, Νικόλαο Σαλάτα, κ.α.,

Απόγονοι των Ελλήνων εκείνων κατοικούν σήμερα σε όλες σχεδόν τις μεγάλες πόλεις της Φλώριδας. Νομίζει κανείς ότι βρίσκεται στην Ελλάδα όταν βλέπει τόσα Ελληνικά ονόματα δρόμων και καταστημάτων. Για λόγους τουριστικούς στο όνομα Νέα Σμύρνη προστέθηκε το «μπίτς» ακτή μα και πάλι θυμίζει το πέρασμα των πρώτων αποίκων της Αμερικής. Η Νέα Σμύρνη με το ωραίο της κλίμα, την πλούσια θλάστησή της και τα φοινικόδενδρα της χαρακτηρίζεται σαν η καλύτερη λουτρόπολη της ανατολικής ακτής της πολιτείας. Εκείνο που μου έκανε περισσότερη εντύπωση ήταν η φιλοξενία των Ελλήνων κατοίκων όλων των πόλεων που επεσκέφθηκα στο διάστημα των είκοσι ημερών που έμεινα εκεί. Διατηρούν θαυμάσιες εκκλησίες και σχολεία όπου συνεχίζεται η παράδοση, τα ήθη και τα έθιμα της φυλής μας.

Γι αυτό δικαιολογημένα η Ελληνική Αρχιεπισκοπή Αμερικής αγόρασε λίγα μέτρα από το σχολείο του Γιαννόπουλου το «σπίτι του Αβέρωφ» όπως λέγεται, για να θυμίζει στον κάθε επισκέπτη ότι εκεί πριν 200 χρόνια έζησαν και πέθαναν τόσο Έλληνες Μανιάτες και σήμερα τελείται σ' εκείνο ακριβώς το μέρος ένα συνεχές μνημόσυνο και προσκύνημα στη μνήμη τους.